

2/24

Arnikum

časopis spolku Arnika

Stromům se blýská
na lepší časy

Posilující injekce pro alej
v Jindřichově Hradci
strana 8-9

Z konference
o budoucnosti Odry
strana 11

Foto: Petr Zewlakk Vrabec

29. února 2024 předala Arnika ministrovi Petru Hladíkovi před Ministerstvem životního prostředí svoji novou studii Spalovny odpadů a životní prostředí. Dostal přitom vybrat ze dvou cest – zatímco spalování odpadů zastupoval čert se sklenicí strusky a popele, recyklaci a předcházení vzniku odpadů představoval anděl držící v rukou kompost z bioodpadu. Chtěli jsme tak upozornit na stále více alarmující situaci v oblasti spalování odpadů, na které se podílí i samotné ministerstvo, když povoluje stavbu dalších a dalších spaloven odpadů (ZEVO) v Česku. Například v Jihočeském kraji se už nyní plánují čtyři! Česko si tím zadělává na problémy v plnění recyklačních cílů stanovených českou i evropskou legislativou, se kterými stavba dalších spaloven rozhodně nepomůže. Naopak – bude blokovat snahy o předcházení vzniku odpadů a recyklaci, a přinese jen více strusky, toxického popílku a emisí, se kterými se budeme muset vypořádat.

Věčných chemikálií (PFAS) existuje téměř 10 000. V přírodě vydrží minimálně 1 000 let, a některé se nerozloží nikdy. V současné době je můžeme najít všude kolem nás – v přírodě, vodě, jídle i v našich tělech. Dokonce je sami dobrovolně používáme v teflonových pánvích nebo nepromokavém oblečení. Tyto chemikálie přispívají k vzniku různých typů rakoviny, poruchám imunitního systému nebo narušují tvorbu hormonů. Přitom se bez nich dokážeme obejít. Připojili jsme se k iniciativě #BanPFAS, abychom předali vzkaz současným i budoucím evropským politikům: jediným způsobem, jak řešit problémy životního prostředí a veřejného zdraví způsobené znečištěním těmito věčnými chemikáliemi, je jejich kompletní zákaz.

Foto: Arnika

Foto: Arnika

Seznamte se s publikacemi o participativním bydlení! Manuál je určený primárně pro obyvatele, metodika pro obce, není to ale podmínkou. Pokud vás zajímá, jak hledat alternativní nebo inovativní cesty v oblasti bydlení, budou pro vás inspirací. Různé formy a názvy – družstevní, spolkové bydlení, co-housing, komunitní nebo sdílené bydlení – mají společnou snahu bydlet a žít ekologicky šetrněji a v dobrém sousedství s dalšími rodinami. V obou publikacích naleznete příklady zahraničních projektů, v manuálu mapu aktérů a jejich rolí a podrobný návod, jak takový projekt realizovat, v metodice pak trochu teorie a různé možnosti, jak mohou obce takové projekty podpořit. Obě publikace jsou k dispozici na našem e-shopu zdarma, resp. za cenu poštovného. Pokud máte zájem o jejich větší množství, domluvte se přes naši kancelář. Další informace o tématu najdete na participativnibydeni.cz.

Řeky ani stromy nedáme!

Arnika spolu s dalšími nevládními organizacemi v ČR i EU ze všech sil podporuje přijetí Nařízení o obnově přírody v Evropské unii. Také díky kampani nevládních organizací a podpory evropských občanů se podařilo tento zákon protlačit Evropským parlamentem. Zbýval poslední krok – finální souhlas Rady EU. Od podpory zákona ale ucuklo Maďarsko a nepodařilo se přesvědčit žádný další stát, aby tento výpadek nahradil. Osud zákona je nyní krajně nejistý, a přitom se stav evropské přírody stále zhoršuje.

Česká republika zákon podporuje. K přípravě národních plánů obnovy už vznikly expertní skupiny, ve kterých pracuje i Arnika.

Zákon navrhuje obnovu volně tekoucích

řek na území EU v celkové délce 25 000 km. To znamená mj. přírodě bližší úpravu koryta, odstranění příčných překážek a opevnění břehů a zajištění přirozené dynamiky průtoků a rozlivů. Na ČR by dle odhadu připadlo cca 800 km. Vzhledem k délce naší říční sítě (asi 100 000 km) to není mnoho, přesto by to znamenalo významné urychlení a z kvalitnění revitalizačních projektů.

Členské státy mají zajistit, aby nedocházelo k žádné čisté ztrátě celkové plochy a korunového zápoje sídelní zeleně. Naopak má dojít k rostoucímu trendu obou ukazatelů.

Mapování ekosystémů ve městech má zachytit stav a rozsah ploch významných pro zdravé prostředí a zmírňování dopadů

klimatické změny. Logicky by tyto plochy měly hrát významnou roli v územním plánování a péči o zeď každého města. Nemělo by být možné je zastavět či zabetonovat.

17. června se konalo zasedání Rady EU pro životní prostředí, kde se očekávalo konečné hlasování o zákoně. Pokud sledujete naše sociální sítě, víte, jak to dopadlo a jak pokračujeme v práci. Nesložíme ruce v klíně. Naše cíle jsou obsaženy i ve Strategii biodiverzity EU, což je sice hůře vymahatelný dokument, ale i tak na něm lze stavět. V každém případě, řeky ani stromy nedáme.

**Vlastimil Karlík
Marcela Klemensová**

Za pět minut dvanáct

Nové šance pro stromy u silnic

Na květnovém semináři Udržitelnost silniční doprovodné zeleně v Pardubicích ministři životního prostředí a zemědělství představili legislativní změnu, která by po mnoha letech mohla zásadně pomoci zachovat linie stromů podél silnic v naší krajině.

Podle ministra Petra Hladíka začne od 1. července platit novela, která změní podmínky pro výsadbu stromů u komunikací. V současnosti ji komplikuje přípustná vzdálenost třímetrového odstupu od hranice sousedního pozemku, kterou doporučuje občanský zákoník u stromů vyšších než tři metry, pokud není v jiném právním předpise stanoveno jinak (zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, § 1017, odst. 1). V praxi je toto ustanovení občanského zákoníku bráno za „povinnost“ a v důsledku jde o hlavní důvod, proč tak často nelze sázet stromy v krajině, a to nejen podél silničních komunikací. Výsadbou stromů jsou totiž určitým způsobem dotčeny sousední pozemky, typicky zemědělská půda.

Nyní tedy má být v jiném právním předpise ustanovení o přípustné vzdálenosti pouze půl metru. Pravidlo má platit pro silniční pozemky a účelové komunikace a bude zakotveno v zákoně č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

Samozřejmě se při sázení nových stromů musí postupovat s ohledem na bez-

pečnost silničního provozu. V souladu se stávajícími technickými normami například stromy nemohou být umístovány v zatáčkách nebo tak, aby bránily ve výhledu řidiči.

Považujeme to za šanci konečně začít měnit ten nepříznivý poměr, kdy u krajských silnic za tři pokácené stromy vysázíme ani ne dva nové. Takové jsou totiž dosavadní závěry ze statistiky kácení a vý-

Jedete-li z Bystřice pod Hostýnem na Svatý Hostýn, musíte projet právě kolem tohoto lipového stromořadí. Lemuje silnici III. třídy.

sadeb u krajských silnic, ve kterých Arnika zpracovává údaje od roku 2003. Důležité bude propsat avizovanou novelu do prováděcích norem a dokumentů týkajících se zemědělské činnosti, a hlavně využít ji neprodleně přímo v krajině.

Kácení starých stromů v původních alejích podél silnic bez jejich náhrady vede k ničení biotopů, mizení kulturních krajin a ke ztrátě identity a diverzity. Trvá desítky let, než strom vyrostе do úctyhodných rozměrů a plní své funkce. Musíme jednat právě teď, abychom zachránili evropskou krajinu pro příští generace. Proto je tak důležité hledat a využívat vhodné mechanismy pro obnovu alejí v bezpečné vzdálenosti od komunikací.

ARNIKA CENTRUM PRO PODPORU OBČANŮ

Marcela Klemensová

Už 20 let víme, kdo jsou největší znečišťovatelé

Tento rok slavíme dvacetileté výročí existence Integrovaného registru znečišťování (IRZ). Od svého založení v roce 2004 slouží jako zásadní nástroj pro sběr a zveřejňování informací o únicích a přenosech znečišťujících látek do životního prostředí v Česku.

V analýze a zpřístupňování dat z IRZ hraje Arnika klíčovou roli. Každoročně totiž data z registru zpracováváme a zveřejňujeme v podobě žebříčků největších znečišťovatelů, a to jak v rámci krajů, tak v rámci celé České republiky. Na webu Znečišťovatelé pod lupou (znecestovatele.cz) jsou díky Arnice data z IRZ každoročně dostupná ve srozumitelné a přehledné podobě. Věříme totiž, že zveřejňování dat o znečišťování přispívá k otevřené diskusi o ochraně životního prostředí a také k tlaku na podniky, aby nahrazovaly ty nejméně ohleduplné technologie pokročilejšími a bezpečnějšími.

Přesto se od vzniku IRZ objevila řada pokusů o osekávání jeho rozsahu. Zásadní „boje“ o budoucnost registru probíhaly v le-

tech 2007 až 2012 a jeho obranu organizovala opět Arnika. Naši petici za zachování registru podepsalo přes 20 000 lidí a pro zviditelnění tématu jsme podnikli sérii happeningů před Poslaneckou sněmovnou, Ministerstvem průmyslu a obchodu nebo před Svazem chemického průmyslu. Hlavní odpůrci silného registru se totiž tehdy našli právě tam.

Kromě toho dlouhodobě upozorňujeme na absenci některých škodlivých látek v registru. Na seznam sledovaných látek například v nedávné době přibyly látky PFAS a nižší práh pro ohlašování si vysloužily kyanidy. Došlo k tomu v souvislosti s katastrofou na řece Bečvě z podzimu 2020 a s výzvou Arniky Řeky bez jedů, kterou podepsalo přes 7000 lidí, a která tato zpřísňení

navrhovala.

K podpoře zavádění registrů znečišťování a publikování dat z nich jsme přispěli například i vydáním nejnovější studie v angličtině, která popisuje historii IRZ a jeho pozitivního vlivu na životní prostředí. Důležitost vzniku podobných národních registrů znečištění akcentujeme i v zahraničních projektech, právo na informace je totiž podle nás nedílnou součástí demokracie a nemělo by být rozhodně vysadou jen silných ekonomik. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Sarah Ožanová

Gruzínská vláda si upletla bič na kritiky, naši kolegové protestují

Gruzii na jaře zmítaly protesty proti „ruskému zákonu“, který nemalou část nevládních organizací nálepkuje jako zahraniční agenty. Vládní straně Gruzínský sen se úpravu podařilo protlačit přes odpor občanské společnosti – včetně místní nevládky GreenPole, s níž spolupracujeme ve snaze mapovat a omezit znečištění ovzduší.

Zákon se tváří nevinně: nakazuje subjektům s více než pětinou rozpočtu ze zahraničí, aby se registrovaly coby „hájící zájmy cizí mocnosti“. V praxi otevírá prostor pro zaklekávání nepohodlných organizací i jednotlivců: státní kontroly a obtěžování až rušení médií i občanských iniciativ.

Zjevně se inspiroje nástrojem, jímž tluče své kritiky Kreml. Celý spor tak nabral mezinárodní rozměr. Prozápadne orientovaní Gruzínci vládní záměr pochopili jako snahu o odklon od Evropy, jak se v Gruzii říká, na sever – k Moskvě.

Jakmile zákon prošel prvním čtením parlamentu, vyšli lidé včetně našich kolegů do ulic. „Jde o utážení šroubů nad občanskou společností. Je to krok k autoritářství, proti kterému zkrátka musíme protestovat. Říkáme ano Evropě, ne ruskému zákonu,“

napsala nám za GreenPole Nini Toidze.

Demonstranty čekal slzný plyn a zatýkání. Na protestech se objevily i skupiny násilníků napadajících aktivisty. Pro ty se vžilo označení „tituškové“ podle proruských bojůvek řádících svého času na kijevském Majdanu.

Vláda začala o protestujících šířit nevybíravé konspirační teorie a zákon protlačila legislativním procesem navzdory prezident-skému vetu.

Mnozí představitelé zemí Evropské unie varovali, že si Gruzie zavírá cestu k bližší

spolupráci, nemluvě o přístupovém procesu k EU. Jeho zahájení Gruzínci – z nichž si vstup do Unie přeje až 90 % – slavili paradoxně jen asi čtvrtok před prvním čtením sporného zákona.

Ten je nyní schválený a s obavami se čeká, co bude dál. Začátkem června je budoucnost nejasná: tím spíše, že Gruzii na podzim čekají volby. Kolegové z GreenPole ale pokračují v práci: v instalaci stanic občanského monitoringu kvality ovzduší a dalších aktivitách snažících se řešit intenzivní znečištění hlavně v Tbilisi. A my jsme v tom s nimi – i s celou gruzínskou společností

bránící se autoritářství a kremelskému vlivu. ■

ARNIKA

Jan Kašpárek

Nejvyšší správní soud vyhověl stížnosti Arniky na povolení stavby od Zahy Hadid

Nejvyšší správní soud vydal rozhodnutí o kasační stížnosti Arniky v případě povolování budovy od ateliéru Zahy Hadid u Masarykova nádraží v centru Prahy. Předmětem sporu bylo, jestli spolky měly být účastníky povolovacích procesů a jestli záměr měl podléhat posuzování EIA. Nejvyšší správní soud vyhověl žalobě Arniky – jak stavební úřad Prahy 1, tak magistrát udělaly v řízení o stavbě zásadní chyby.

Podle Nejvyššího správního soudu správní orgány dostatečně neprošetřily, zda měl záměr procházet posouzením vlivu na životní prostředí (EIA) či nikoli, a tím také potenciálně umožnit účast občanských organizací v procesu povolování stavby.

Kontroverzní kauza se táhne od roku 2020. Tehdy vydal stavební úřad Prahy 1 územní rozhodnutí pro stavbu společnosti Penta. Tato budova v ulici Na Florenci prošla v roce 2017 posouzením vlivů na životní prostředí (tzv. EIA). Na základě toho měly být občanské organizace součástí návazného povoloovacího procesu. Investor nicméně v projektu udělal drobné úpravy a tvářil se, že se jedná o jiný záměr, a tím se vyhnul jak

posouzení vlivů, tak účasti spolků.

Arnika se rozhodla vyloučení spolků z řízení napadnout soudní cestou. Nejvyšší správní soud jí dal svým rozsudkem za pravdu – mělo být jednoznačně přezkoumáno, zda stavba měla projít zjišťovacím řízením EIA, potažmo samotným posouzením vlivů, což Arnika ve své žalobě i kasační stížnosti napadala. Na základě rozsudku bude magistrát muset znovu přezkoumat, zda k posouzení vlivů mělo, či nemělo dojít. Arnice také bude muset zaplatit náklady soudního procesu.

Navzdory tomu, že dal soud Arnice za pravdu, se na postavené stavbě už nic nemění. Budova už stojí a Penta lokalitu vytěžila na maximum. Naštěstí náš rozsudek

mohou jako precedent využít další spolky a v obdobných případech se nenechat úřady odbýt. Mohou se odkázat na náš rozsudek, dle kterého je nemůže stavební úřad z řízení vyloučit pouze s odvoláním na vyjádření dotčeného orgánu, ale musí sám stav věci posoudit.

Rozsudek mimo jiné potvrzuje, že veřejná správa zdaleka ne vždy jedná v zájmu veřejnosti, a je zcela legitimní se proti tomu bránit. ■

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Anna Vinklárková

Nepromokavé bundy od českých výrobců v sobě měly vysoké koncentrace věčných chemikálií

Arnika se dlouhodobě zaměřuje na znečištění tzv. věčnými chemikáliemi, které najdeme i v nepromokavých bundách. Začátkem letošního roku jsme zveřejnili výsledky širšího šetření, kam jsme zahrnuli 32 dětských bund a kombinéz, zakoupených v sedmi evropských zemích (včetně Německa, Česka, Nizozemska, Polska, Velké Británie, Srbska a Černé Hory).

Ve třetině z nich byla nalezena nebezpečná a celosvětově zakázaná perfluorooktanová kyselina (PFOA) patřící mezi tzv. věčné chemikálie PFAS. Nejvíce znečištěné byly již dříve zkoumané dětské softshellové bundy zakoupené v Česku počátkem roku 2022. Vyšší obsah věčných chemikálií PFOA nebo FTOH v těchto bundách (byly zakoupeny o rok dříve než bundy z jiných zemí) lze vysvětlit průběžnou degradací fluorovaných polymerů.

Vzhledem k tomu, že PFAS se v prostředí vůbec nerozkládají a znečišťují všechny vodní ekosystémy včetně pitné vody, jejich postupný zákaz je zásadní pro zastavení a postupný obrát trendu znečištění těmito látkami. Znečištění PFAS se neustále zvyšuje. Nejvíce jich najdeme v okolí továren, kde

se věčné chemikálie vyrábějí či zpracovávají a používají do konkrétních výrobků či aplikací. Arnika společně se sítí IPEN a bangladéšskou nevládní organizací ESDO zveřejnila koncem května výsledky studie dokazující vysoké koncentrace PFAS v řekách a jezerech, které se nacházejí v blízkosti hustě obydlených oblastí a průmyslových center, kde stojí textilní továrny v bezcelní zóně orientované primárně na export textilu do zemí Evropy, USA a dalších vyspělých ekonomik. České bundy jsou sice vyrobeny v Bangladéši či Vietnamu, znečištění z tamních továren se k nám však stejně dostane, ať již ve formě deště, v rybách lovených v Indickém oceánu či mořskými proudy.

Mnohé firmy se pod tlakem spotřebitelů a navrhovaných zákazů PFAS přesunuly

k použití alternativních materiálů a technologií. V rámci samotného výzkumu PFAS v bundách jich bylo bez jejich obsahu zakoupeno na evropském trhu patnáct. Společnosti prodávající na západoevropských a skandinávských trzích s informovanějšími a uvědomělejšími spotřebiteli nabízejí více produktů bez PFAS, než země s malým tlakem veřejnosti. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Paragrafy zlepšující ochranu stromů jdou na stůl zákonodárcům

Od roku 2019 jsme se v legislativní skupině MŽP pro zlepšení ochrany dřevin podíleli na formulaci základních tezí pro novelu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, což oceňujeme jako dobrý příklad spolupráce ministerstva a neziskových organizací. Funkce vzrostlých stromů pro zmírňování dopadu klimatické změny je zásadní, a proto podpoříme novelu zákona, která stanovuje povinnost u stavebních záměrů provést náhradní výsadbu nebo odvést poplatek do zvláštního fondu a přiznává stromořadím ve městech a obcích stejné ochranné pásmo, jako technické infrastruktuře.

V čem spočívá navrhovaná novela zákona?

Zásadní definice umožňující praktickou ochranu stromů mají být přímo v zákoně.

Jde zejména o definice zapojeného porostu a stromořadí, které jsou dosud uvedeny ve vyhlášce. Nová je definice společensko-ekologické funkce dřevin. Od ní by se v budoucnu měly odvíjet činnosti potřebné k argumentaci ve správních úkonech i v aplikační praxi.

Společensko ekologickými funkcemi dřevin se rozumí soubor funkcí dřevin ovlivňujících životní prostředí i vnímání člověka. Jedná se zejména o funkci klimatickou, spočívající ve schopnosti dřevin zmírňovat dopady klimatické změny, stabilizovat mikroklima a pohlcovat uhlík z ovzduší, o funkci environmentální, která snižuje erozi a prašnost, tlumí hluk, utváří krajinný ráz a ráz urbanizovaného prostředí, i o funkci dřevin jako součásti ekosystémů a biotopů a podpory biologické rozmanitosti.

Náhradní výsadba má mít lépe definovaná pravidla tak, aby plnila svůj účel.

Současný stav je takový, že pokud je náhradní výsadba stanovena, nesází se často tam, kde došlo ke kácení vzrostlých stromů. Chybí vhodné řešení pro stanovení finanční kompenzace za kácení v případě, že není možné nařídit náhradní výsadbu. V zákoně je sice už hezkých pár let paragraf o finančním odvodu při kácení z důvodu výstavby, ale použít v praxi se nedá. Obcím chybí peníze na výsadby a péči.

Pokud jde o kácení kvůli stavebnímu zámeru, novela zákona navrhuje, aby orgán ochrany přírody stanovil přiměřenou náhradní výsadbu ke kompenzaci negativních dopadů na životní prostředí, vzniklých pokácením dřevin. Prioritou má být náhradní výsadba tam, kde došlo ke kácení. Pokud to není možné nebo pokud nelze náhradní výsadbu uložit v plném rozsahu, je stavebník povinen zaplatit poplatek za kácení dřevin. Poplatek poputuje do fondu obce na výsadbu, péči o dřeviny a nákup pozemků. Stavebníky by to mělo motivovat ke kvalitnější přípravě záměru, k hledání alternativ, které přesunou stavbu jinam, nebo které stávající dřeviny vhodně začlení do stavby.

Jak je to v jiných zemích a městech? Například v Berlíně si žadatel o stavební povolení může vybrat mezi náhradní výsadbou nebo zaplacením tzv. vyrovnávacího poplatku. Finanční prostředky použije město výhradně na ochranu přírody a krajiny ve městě.

Pro české podmínky byla pro stanovení výpočtu poplatku za kácení využita kalku-

Foto: Roman Urbánek

Kaštanová alej, České Velenice, 2013

Foto: Zdeněk Smejčík

Sakurová alej, Karviná, 2018

lafka Ocenění dřevin dle metodiky AOPK ČR, samozřejmě ve zjednodušené formě pro potřeby využití v zákoně.

Pokud nejde o kácení v souvislosti se stavebním záměrem, novela zákona nic nemění. Například v povolení ke kácení vzrostlého stromu u rodinného domu orgán ochrany přírody může ve svém rozhodnutí o povolení

lení kácení dřevin uložit žadateli přiměřenou náhradní výsadbu. Orgán ochrany přírody v průběhu správního řízení jistě vyhodnotí všechny okolnosti i místní podmínky a podle toho zváží rozsah uložení náhradní výsadby.

Má být vymezeno ochranné pásmo stromořadí rostoucích na veřejném prostranství v zastavěném území nebo zastavitelné ploše.

Nyní ve městech přicházíme o místa, kde rostly nebo by mohly růst vzrostlé stromy. Výstavba a údržba technických sítí, která je jistě ve veřejném zájmu, probíhá bez zohlednění jiného veřejného zájmu - zájmu na ochraně dřevin. Obce při vyjednávání se správci sítí nemají podmínky pro rovnoprávný dialog.

Údržba a budování inženýrských sítí s sebou nese stavební práce s negativním vlivem na stromy – zabírání volných ploch, pojezdy mechanismů, výkopy v kořenovém prostoru. Neexistuje účinný systém kontroly statické bezpečnosti stromů, roste riziko nepředvídatelného pádu stromu s těžkými následky.

Novela zákona navrhuje stanovit v zákoně ochranné pásmo stromořadí na veřejném prostranství. Cílem je přispět k zajištění

kvality života a podmínek ochrany zdraví občanů a snížit riziko vytváření potenciálně nebezpečných stromů ve veřejném prostoru.

Ochranné pásmo stromořadí na veřejném prostranství je v návrhu novely definováno jako souvislý prostor vymezený vodorovnou vzdáleností 3 metry od osové roviny stromořadí na obě strany. V tomto ochranném pásmu má mít obec právo vyjádřit se k žádosti o povolení kácet dřeviny tvořící stromořadí.

Je to nástroj pro zajištění bezpečnosti stromořadí a společensko-ekologických funkcí stromů, který zrovnoprávňuje ochranná pásma zelené infrastruktury s ochrannými pásmy infrastruktury technické. Smyslem ochranného pásma je také přiznat právo obcím, aby mohly rozhodovat o stromořadích ve veřejném prostoru. Právo je ve prospěch veřejného zájmu, který má hájit obec. ■

Foto: Jana Kolářová - Rybářová

Karlínská dřezovcová alej, 2016

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Marcela Klemensová

Stromy v Aleji podél Nežárky dostaly posilující injekci

Alej v Jindřichově Hradci podél Nežárky je držitelkou titulu Alej roku 2023 Jihočeského kraje. Stromům zde je sto a více let. Alej tu postupně obnovují, takže má perspektivu být tady další stovky let. Ošetření stromů v některé z alejí roku je novinka 13. ročníku ankety. Firma Groown poskytla ošetření 15 stromům v Jindřichově Hradci jako sponzorský dar. Vyzpovídali jsme dvě ženy, které zásadně pomohly Arnice tuto akci uskutečnit.

Klára Hausenblasová: „Stromy nás ke svému životu nepotřebují, my se bez nich bohužel neobejdeme.“

Jak funguje půdní injektáž a jak může stromům ve městě pomoci?

Stromy ve městech mají pro růst nelehké podmínky. Změny fyzikálních vlastností půdy, jako je zhutnění, nedostatečné provzdušnění, omezené vsakování vody nebo neschopnost prorůstání kořenů do ztuhnutých půd jsou hlavní stresové faktory na městských stanovištích, které dokáže řešit půdní injektáž. Ta se provádí pomocí speciálního injektážního stroje.

V první fázi se půda v mezikořenovém prostoru provzdušní vysokým tlakem (až 9 atmosfér), tlak vzduchu nadzvedne terén, živné kořínky zůstanou obalené půdou a poškození je minimální. Vzniká provzdušněný prostor, do kterého se ze zásobníku

stroje, přímo ke kořenům stromu, vpraví výživná směs ze symbiotických mykorrhizních hub, prospěšných půdních bakterií, biouhle a organických hnojiv. Tato injektážní směs se uvolňuje dlouhodobě, je 100% přírodní a pomůže obnovit přirozený půdní ekosystém.

V Jindřichově Hradci jste ošetřili i mladé stromy. Jak jim to konkrétně může pomoci?

Dnes mladé stromy i letití mohykáni bez rozdílu čelí letním teplotním extrémům a enormnímu stresu na nepříznivých stanovištích. To vede k vadnutí nebo třeba ztrátě olistění. Tento nouzový mechanismus stromů snižuje ztráty vody, ale bohužel blokuje fotosyntézu. Stromy se musí spoléhat na své rezervy, a tak šetřit energii. V současných podmínkách je ale rezerva živin u většiny stromů vyčerpána. Půdní injektáž stromům poskytne dostatek živin, které zvýší obranyschopnost, a rezervy navýší.

Co je kořenový prostor stromů a jak jej negativně ovlivňuje lidská činnost?

Většina péče o strom se soustředí na korunu. Důležitá je bezpečnost a vyrovnaný růst. Na co se však zapomíná, je kořenový prostor a výživa stromu. O zeleninu a ovocné stromy se staráme, aby plodily. Musíme se ale starat i o stromy ve městech. Ty často žijí v náročných podmínkách. Kořenový prostor málokdy dosahuje velikosti koruny stromu, překážkou jsou sítě i komunikace. Kolem stromů v ulicích vidíme často jen metr čtvereční volného půdního prostoru. Kořeny tak musí hledat cesty, kde kořenit. Dosud jsme byli zvyklí, že kořeny stromů ve městech zvláštní výživu nepotřebovaly, to se však mění. Udržet vzrostlé stromy v dobré kondici bude v následujících desetiletích klíčové.

Foto: Archiv Kláry Hausenblasové

Klára Hausenblasová pracuje pro firmu Groown, s.r.o., kde má na starosti komunikaci s veřejností, vizuální prezentaci firmy, marketing a správu sociálních sítí. Při demonstraci ošetření stromů v Jindřichově Hradci pomáhala i fyzicky. Groown je malá rodinná firma, kde se snaží podporovat jeden druhého.

Existence aleje je patrná už ve starých mapách z roku 1828.

Jak získáváte zájem měst a obcí o odborné ošetření stromů?

Osvědčilo se nám pozvat zástupce měst a obcí během realizace půdní injektáže. Osobní setkání a možnost sdílení informací, zkušeností a problémů vidíme jako nejlepší nástroj prezentace. Ale mediální podpora má samozřejmě svou nenahraditelnou roli.

Petra Šelepová: „Ochrana stromů znamená nejen zachování jejich fyzického stavu, ale také podporu jejich zdraví a vitality.“

Jaká je vaše alej podél Nežárky?

Alej v Nežárecké ulici v Jindřichově Hradci roste na okraji historického centra města, nedaleko hradu a zámku. Historie této aleje sahá až do doby, kdy se město rozrůstalo do své dnešní podoby. Byla založena s pečlivostí a rozmyslem, lemuje řeku Nežárku a poskytuje nejen estetický zážitek, ale také stín a ochranu před letním žářem. Existence aleje je patrná už ve starých mapách z roku 1828. Je tvořena lípami, kterých je v aleji 75 (35 je původních, ostatní byly dosazeny v roce 2012). Mladé stromy byly vysazovány jako náhrada za staré jedince, kteří postupně odumírali v důsledku povodní v letech 2002 a 2006.

Aleje a vzrostlé stromy potřebují odbornou, a hlavně dlouhodobou péči. Jak pečujete město o alej podél

Nežárky a o vzrostlé stromy vůbec?

Alej prošla rekonstrukcí v roce 2012, kdy byly realizované nejen dosadby, ale bylo provedeno i celkové ošetření spočívající především v bezpečnostně zdravotním řezu a instalaci či revizi dynamických bezpečnostních vazeb. V nedávné době se na několika lípách objevilo jmelí, které prozatím roste velmi pomalu a jeho růst se daří omezovat odřezáváním. V těsné blízkosti aleje, kde bylo do roku 2018 zemědělsky využívané pole, bylo v roce 2019 založeno biocentrum. Na ploše byla formou tzv. zeleného sena založena louka, na které byly vytvořeny remízky, čítající 51 stromů doplněných 325 keři, a založeno několik kamenných snosů. Cílem projektu bylo založit klíčový prvek ekologické stability a podpořit tak biodiverzitu a poskytnout útočiště pro různé druhy rostlin a živočichů. Kromě ekologických přínosů je neopominutelné i zvýšení estetické hodnoty území, což má určitý pozitivní dopad na kvalitu života místních obyvatel.

Archiv Petry Šelepové

Petra Šelepová je vedoucí oddělení ochrany prostředí na odboru životního prostředí Městského úřadu v Jindřichově Hradci. Ochrana stromů je jejím posláním a zároveň zodpovědností, kterou bere velmi vážně. S více než 20 lety praxe ve státní správě ochrany přírody se snaží zajistit, aby veškerá zeleň byla chráněna pro budoucí generace.

Kdy očekáváte první viditelné účinky ošetření stromů?

První znatelné účinky očekáváme v příštím vegetačním období. Se společností Groown budeme nadále úzce spolupracovat a monitorovat výsledky ošetření. Předpokládáme, že dojde i k ošetření stromů v centru města, především v uličním prostoru, kde jsou životní podmínky pro stromy velice náročné.

Jak vnímáte zájem jiných měst o podobné formy péče o stromy?

Nejen starostové okolních obcí, ale i arboristé byli demonstrací ošetření v aleji nadšeni a dotazovali se zástupců společnosti Groown jak na technologii samotnou, tak na zkušenosti z dříve realizovaných ošetření. Ukázka ošetření kořenového systému přilákala i pozornost médií, která rozhodně přispívá k popularizaci nejen tohoto druhu ošetření, ale především péče o dřeviny jako takové. ■

Půdní injektáž se provádí pomocí speciálního injektážního stroje.

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Marcela Klemensová

Aby se dalo znečištění řešit, lidé o něm musí vědět. Právě s tím pomáháme v Indonésii

Indonésie, domov více než čtvrt miliardy lidí na druhé straně světa, na našince dýchá exotikou, ale je také místem celé řady ekologických problémů. A právě tam místním pomáháme mapovat znečištění toxickými látkami.

Arnika se nyní spolu s místní nevládkou Nexus3 zaměřuje nejen na odhalování toxického znečištění, ale také na zpřístupňování informací o potenciálně nebezpečných látkách veřejnosti. K tomu v řadě zemí slouží takzvané PRTRs (Pollutant Release and Transfer Registers), u nás Integrovaný registr znečištění (IRZ).

Jde o databáze sledující celou řadu typů škodlivých emisí z nejruznějších podniků. Indonésie sice určitou evidenci má, trpí ale omezeným přístupem veřejnosti i obtížným získáváním spolehlivých dat. Začátkem června jsme proto s Nexusem3 zorganizovali v hlavním městě Jakarta konferenci, na níž experti z Asie i České republiky sdíleli zkušenosti z již zavedených registrů.

Ministerský rada resortu životního prostředí Eduard Hlavatý na akci zdůraznil, že PRTRs umožňují jak sledovat trendy podle geografických oblastí i hospodářských od-

větví, tak obecně zajišťovat právo občanů na informace. Smysluplnost IRZ zdůraznil i zástupce průmyslu Radim Klimša ze Třineckých železáren.

Odborník na toxické látky Jindřich Petrлік z Arniky v Jakarta také představil nová data přímo z Indonésie. Naše již druhá studie zkoumající vzorky z ohnisek znečištění potvrdila mimo jiné zamoření těžkými kovy v okolí skládky Bantar Gebang.

Ta je děsivým příkladem, kam až může zajít skládkování a svoz odpadu z celého světa. Název Bantar Gebang původně neoznačoval nynější horu odpadu překrývající plochu asi 200 fotbalových hřišť, ale část města. V oblasti, kam se stále vozí řádově tisíce tun odpadu denně, ostatně dodnes žijí celé rodiny – mnohé se živí přebíráním kovů a plastů ze skládky.

Konference také představila webovou aplikaci, která veřejnost seznamuje se zdroji

znečištění z různých průmyslových provozů. Přední indonéská ochránkyně životního prostředí Yuyun Ismawati ale podotýká, že obsah aplikace hlavně ukazuje, jak moc je zapotřebí skutečně komplexní a přístupný registr.

Věříme, že konference propojila iniciativy i jednotlivce, kteří Indonésii k funkčnímu PRTR dovedou. Nepouštíme ale ze zřetele ani systémové problémy, jako je neudržitelné zaplavování jihovýchodní Asie a Oceánie plastovým odpadem. To už je ale jiný příběh, kterému se věnujeme hlavně v rámci Arničí výzvy Budoucnost bez plastů. ■

ARNIKA

Jan Kašpárek

Každé ráno s kávou Candycane coffee

Znáte ten pocit, když spěcháte, nestihnete si dát svou obvyklou ranní kávu a potom celý den v práci přemýšlíte, jak to dohnat? U nás v Arnice to máme vyřešené. V práci na nás čeká čerstvě upražená káva sladká jako cukrátko. S pražírnou Candycane coffee už spolupracujeme několik měsíců, takže víme, že se do práce můžeme těšit každý den. My pijeme filtrovanou kávu, ale na jejich stránkách najdete i výběrovou směs na espresso nebo kapsle do domácího kávovaru.

Mrkněte na www.candycane.coffee.

Přijďte na swap a módní přehlídku!

Přijďte 6. 8. na akci „Sekáč je láska“ do Libre, nového reuse centra v Pivovarnické 3 na Palmovce, kde vám nejen pomůžeme objevit v sobě designéra ve tvůrčích dílnách, ale uspořádáme pro vás i swap, a hlavně módní přehlídku second hand obchodů. Těšit se můžete i na zajímavého hosta a debatu o tom, jak nakupovat v době, které vládne fast fashion.

Konference ve Vratislavi zahájila mezinárodní debatu o budoucnosti řeky Odry

Ve Vratislavi proběhla ve dnech 28. a 29. května 2024 mezinárodní konference o perspektivách obnovy říční krajiny v povodí Odry, kterou zorganizovala mezinárodní koalice Čas na Odru. Ta sdružuje desítky organizací z Polska, Německa a České republiky.

Cílem konference bylo zahájit přeshraniční debatu o možnostech obnovy přírodního charakteru řeky, jejího údolí a povodí ve prospěch lidí a biodiverzity. Konference o Odře byla proto vedena ve třech jazycích, češtině, polštině a němčině. Přímě na místě se jí zúčastnilo sto lidí – odborníků, zástupců státních institucí, samospráv a společenských organizací. On-line přenosu se zároveň zúčastnilo dalších téměř 200 lidí.

Konferenci slavnostně zahájili zástupci koalice, kteří představili mezinárodní vizi pro řeku Odru, a zástupci Evropské komise. Wojciech Wysocki, úřadující regionální ředitel zastoupení Evropské komise v Polsku, poukázal na zprávu EK o řece Odře a na setkání komisaře s organizacemi ve Vratislavi před rokem a ve zvláštním

poselství upozornil na úlohu řek v Evropě Virginijus Sinkevičius, komisař EU pro životní prostředí, oceány a rybolov. Polská náměstkyně ministra pro klima a životní prostředí Urszula Zielińska ve svém projevu potvrdila, že je třeba vyčistit Gliwický kanál, snížit slanost vody a zrevitalizovat řeku.

„Konference shromáždila reprezentativní vzorek politiků, úředníků, expertů a lidí z praxe. Byla, myslím, úspěšným zahájením celospolečenské debaty nejen o tom, co je třeba udělat pro řeku Odru a její povodí, ale i o tom, jak na to,“ říká jeden z organizátorů konference Vlastimil Karlík z Arniky.

V prvním bloku konference byly představeny inspirativní příklady realizovaných projektů. Druhý blok sestával z příspěvků shrnujících přístupy a strategie jednotlivých

Foto: Rafał Komorowski / Koalice Čas na Odru
Polská náměstkyně ministra pro klima a životní prostředí Ewa Zielińska

zemí. Nejvýznamnější částí konference byly tři panelové diskuse: o překážkách systematické obnovy říční krajiny, na téma vzdělávání a osvěty při praktické realizaci projektů v terénu a diskuse věnovaná překážkám, které vyžadují systémová řešení.

Druhý den se někteří účastníci konference zúčastnili terénní exkurze na řekách Odra a Oława ve Vratislavi na elektrických člunech vzdělávacího centra OdraCentrum. Během plavby po Odře bylo představeno, jaké funkce může řeka plnit ve městě, jaké možnosti příroda nabízí a jak se vypořádat s civilizačními výzvami. ■

Foto: Rafał Komorowski / Koalice Čas na Odru
Česká výprava - zleva David Veselý (Povodí Moravy), Michal Krejčí (AOPK), Vlastimil Karlík (Arnika), Kateřina Kujanová a Anita Petřů (AOPK). Na konferenci ještě přednášela Anna Botová (MŽP).

ARNIKA
Vlastimil Karlík

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 2/2024 vyšlo v červenci 2024 v nákladu 1040 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Seifertova 327/85, Praha 3, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Eva Orcířová. Spolupracovníci: Marcela Klemensová, Vlastimil Karlík, Anna Vinklárková, Sarah Ožanová, Nikola Jelínek, Karolína Brabcová, Jan Kašpárek, Tereza Kovalčíková, Denisa Hronová a pobočky Arniky. Grafický design – Anna Frajťová – anna@designbox.cz, DTP - Aleš Kozubík. Foto na obálce: Jiří Židů.

Vydání tiskoviny vzniklo za finanční podpory hlavního města Praha a Ministerstva životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Slavnost pro královnu alejí celé České republiky, Alej ke klášteru Hora Matky Boží se konala v Dolní Hedčích (Králíky) v Pardubickém kraji. Zároveň jsme zahájili 14. ročník ankety o nejkrásnější alej. Na webu alejroku.cz můžete od 5. června 2024 nominovat své oblíbené aleje. Stačí k tomu 1-3 fotky aleje, GPS a jedna věta nebo i delší příběh, který se k nominované aleji váže.

Vítěznou nominaci poslal pan Josef Tymonek. Následně s panem starostou Ing. Václavem Kubínem začali intenzivně spolupracovat na shánění hlasů. Foto: Josef Tymonek

Na slavnosti jsme se setkali se spolkem Malínské aleje z Olomouckého kraje. Foto: Jiří Tejkl

Alejí nás provázel výklad pana Mgr. Michala Kose, ředitele městského muzea. Foto: Denisa Hronová

Od barokní brány v Králíkách vede alej do prudkého kopce na Horu Matky Boží. Foto: Jiří Tejkl

Ve vítězné aleji roku 2023 už stojí pamětní cedule. Foto: Denisa Hronová

Chráníme stromy a aleje podél silnic, ve městech a obcích i ve volné krajině. Činnost Arniky můžete podpořit QR platbou na účet organizace.

